

НОВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

© 2020 ПЕЛЕХАТИЙ А. О.

УДК 336.14
JEL: H51; H52; H53

Пелехатий А. О. Новітні інструменти реалізації бюджетної політики розвитку територій

Мета статті полягає у розвитку громадянського суспільства через залучення мешканців територій до бюджетного процесу. Визначено основні проблеми, які створюють передумови для відчуження громадян від залучення до питань бюджетної політики та сповільнюють розвиток територій. Запропоновано концептуальну модель партисипативного бюджетування розвитку територій на основі встановлених принципів, методів, інструментів і цілей упровадження. Зазначено, що основною метою запропонованої моделі партисипативного бюджетування є залученість до бюджетних процесів громадян і формування спільної бюджетної політики розвитку територій органами влади та мешканцями цих територій. Встановлено основні принципи партисипативного бюджетування розвитку територій в умовах бюджетно-фіскальної децентралізації, а саме: гласності; обов'язковості; прозорості; відкритості процедур; інклюзивності; громадської участі; самостійності; єдності; комплексності; економічності; цілеорієнтованості; інноваційності; керованості. Досліджено, що процес формування місцевих бюджетів на партисипативних засадах передбачає: визначення пріоритетів місцевих видатків мешканцями територій; вибір представників місцевих громад для участі в бюджетному процесі; проведення місцевих і регіональних зборів з метою обговорення та голосування за пріоритетні видатки, що в підсумку призводить до втілення ідей, які впливають на якість суспільних послуг. Зазначено основні цілі впровадження партисипативного бюджетування розвитку територій, а саме: перерозподіл фінансових ресурсів; формування нового типу взаємовідносин між органами управління та громадянами; побудова соціальних зв'язків і зміна соціальних інтересів; формування економічної культури у питаннях формування та виконання бюджету; заохочення активності громади. Розроблено механізм партисипативного бюджетування розвитку територій на локальному та регіональному рівнях. Визначено джерела наповнення бюджетів участі й умови відбору проєктів, які реалізовуватимуться за кошти місцевих бюджетів. Сформовано основні умови партисипативного бюджетування на місцевому та регіональному рівнях: ефективний розподіл видатків; процес формування бюджетів відбувається на постійній основі; наявність бюджету розвитку; забезпечення безпосередньої участі членів громади до формування бюджету, пряме голосування за реалізацію тієї чи іншої статті витрат. Узагальнено позитивні наслідки запровадження бюджету участі на рівні громад і регіонів. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є напрацювання нормативно-правового законодавства на національному рівні для рівних умов партисипативного бюджетування на всіх територіях держави.

Ключові слова: партисипативне бюджетування, розвиток територій, бюджет розвитку, податки, громадянське суспільство видатки, доходи.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-377-384>

Рис.: 2. **Бібл.:** 8.

Пелехатий Андрій Олегович – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та публічного управління, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)

E-mail: Pelechatyj_A@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3022-852X>

УДК 336.14
JEL: H51; H52; H53

Пелехатий А. О. Новые инструменты реализации бюджетной политики развития территорий

Цель статьи заключается в развитии гражданского общества через привлечение жителей территорий к бюджетному процессу. Определены основные проблемы, которые создают предпосылки для отчуждения граждан от привлечения к бюджетной политике и замедляют развитие территорий. Предложена концептуальная модель партисипативного бюджетирования развития территорий на основе установленных принципов, методов, инструментов и целей применения. Указано, что основной целью предложенной модели партисипативного бюджетирования является вовлеченность в бюджетные процессы граждан и формирование общей бюджетной политики развития территорий органами власти и жителями этих территорий. Установлены основные принципы партисипативного бюджетирования развития территорий в условиях бюджетно-фискальной децентрализации, а именно: гласности; обязательности; прозрачности; открытости процедур; инклюзивности; общественного участия; самостоятельности; единства; комплексности; экономичности; целеориентированности; инновационности; управляемости. Доказано, что процесс формирования местных бюджетов на партисипативных началах предполагает: определение приоритетов местных расходов жителями территорий; выбор представителей местных общин для участия в бюджетном процессе; проведение местных и региональных собраний с целью обсуждения и голосования за приоритетные расходы, что в итоге приводит к воплощению идей, которые влияют на качество общественных услуг. Указаны основные цели внедрения партисипативного бюджетирования развития территорий, а именно: перераспределение финансовых ресурсов; формирование нового типа взаимоотношений между органами управления и гражданами; построение социальных связей и изменение социальных интересов; формирование экономической культуры в вопросах формирования и исполнения бюджета; поощрение активности общества. Разработан механизм партисипативного бюджетирования развития территорий на локальном и региональном уровнях. Определены источники наполнения бюджетов участия и условия отбора проектов, которые будут реализовываться за средства местных бюджетов. Сформированы основные условия партисипативного бюджетирования на местном и региональном уровнях: эффективное распределение расходов; процесс формирования бюджетов происходит на постоянной основе; наличие бюджета развития; обеспечение непосредственного участия членов общины к формированию бюджета, прямое голосование за реализацию той или иной статьи расходов. Обобщены положительные последствия введения бюджета участия на уровне общин и регионов. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении являются наработки нормативно-правового законодательства на национальном уровне для равных условий партисипативного бюджетирования на всех территориях государства.

Ключевые слова: партисипативное бюджетирование, развитие территорий, бюджет развития, налоги, гражданское общество расходы, доходы.

Рис.: 2. Библ.: 8.

Пелехатый Андрей Олегович – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и публичного управления, Львовский национальный университет имени Ивана Франко (ул. Университетская, 1, Львов, 79001, Украина)

E-mail: Pelechatyj_A@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3022-852X>

УДК 336.14
JEL: H51; H52; H53

Pelekhatyy A. O. New Instruments for Implementing the Budget Policy of Development of Territories

The article is aimed at developing civil society by involving the inhabitants of territories in the budget process. The main problems that create the preconditions for alienating citizens from involvement in budget policy and slowing down the development of territories are defined. A conceptual model of participation budgeting for the development of territories based on the established principles, methods, instruments and objectives of application is proposed. It is specified that the main objective of the proposed model of participation budgeting is to involve citizens in budget processes and to form a common budget policy for the development of territories by the authorities and residents of these territories. The basic principles of the participation budgeting of the development of territories in the conditions of fiscal decentralization are determined as follows: publicity; compulsoriness; transparency; openness of procedures; inclusion; public participation; self-reliance; unity; complexness; economical effectiveness; targeted orientedness; innovativeness; manageability. It is proved that the process of forming local budgets on a participation basis involves: setting priorities for local expenditures by the residents of territories; choosing representatives of local communities to participate in the budget process; holding local and regional meetings to discuss and vote for priority expenses, which ultimately leads to the implementation of ideas that influence the quality of public services. The main objectives of the introduction of participation budgeting of development of territories are specified as follows: redistribution of financial resources; formation of a new type of relationship between administrative bodies and citizens; building up social connections and changing social interests; formation of an economic culture in the issues of formation and execution of budget; encouraging public activism. A mechanism for participation budgeting of the development of territories at the local and regional levels is developed. The sources of filling participation budgets and the conditions for selecting the projects that will be implemented at the expense of local budgets are identified. The basic conditions of participation budgeting at the local and regional levels are formed: efficient allocation of expenditures; the process of formation of budgets must be ongoing; existence of a development budget; ensuring the direct participation of community members in the formation of budget, direct voting for the implementation of a particular expenditure item. The positive effects of introduction of participation budget at the community and regional levels are generalized. Prospects for further research in this direction are the developments of regulatory legislation at the national level for the leveled conditions of participation budgeting in all the territories of the State.

Keywords: participation budgeting, development of territories, development budget, taxes, civil society, expenses, income.

Fig.: 2. Bibl.: 8.

Pelekhatyy Andriy O. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economics and Public Administration, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79001, Ukraine)

E-mail: Pelechatyj_A@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3022-852X>

Стратегічні прагнення України до реалізації моделі сталого розвитку економіки та впровадження європейських стандартів життя зумовлюють посилення уваги до механізмів формування та реалізації бюджетної політики країни та її територій, яка впродовж останніх років характеризувалася посиленням надмірного регулювання, концентрацією фінансових ресурсів у «центрі» з поступовим їх скороченням на рівні територій та неефективним використанням коштів місцевих бюджетів. Такі тенденції обумовили започаткування та проведення системних соціально-економічних і правових реформ в усіх сферах державної політики, ключовою серед яких є децентралізація влади з прийняття бюджетних рішень. І це виправдано, адже децентралізація – це не просто передача повноважень чи ресурсів, це, насамперед, створення умов для розвитку.

У цьому сенсі засадничою умовою удосконалення бюджетної політики на рівні територій стає розвиток громадянського суспільства, самоорганізація населення, залучення та участь населення в прийнятті

управлінських рішень, які торкаються їхніх інтересів на різних рівнях і в різних сферах життєдіяльності. Забезпечення бюджетної незалежності та фінансової автономії місцевих бюджетів, розширення їх дохідної бази неможливо без залучення компетентної громадської думки до управління та контролю за фінансами територій. Окрім того, особливої актуальності набувають питання підвищення публічності місцевих владних інституцій, від рішень яких залежать надання якісних суспільних послуг і задоволення інтересів громадян у різних сферах життєдіяльності.

Проблеми бюджетної політики критично осмислюються у вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях. Серед фахівців варто виокремити роботи таких дослідників, як: Г. Алегретті, Г. Возняк, В. Геєць, О. Кириленко, Г. Котіна, Ф. Лібергер, І. Луніна, Ц. Г. Огонь та ін. Водночас, розробляючи питання вдосконалення бюджетної політики розвитку територій, часто недослідженим залишається питання використання новітніх інструментів бюджетного процесу, таких як партисипативне бюджетування.

Метою статті є дослідження новітніх інструментів реалізації бюджетної політики розвитку територій та розробка пропозицій щодо удосконалення механізму їх справляння.

Основними проблемами розвитку територій на різних рівнях адміністративно-територіального устрою, які сповільнюють і перешкоджають розвитку територій та досягненню їх фінансової незалежності, а також створюють передумови для відчуження громадян від залучення до питань бюджетної політики, є [1–4]:

- ✦ неефективне використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування та органами публічної адміністрації;
- ✦ зростання фіскального тиску на органи місцевого самоврядування, який спричиняє стимулювання рецесії соціального розвитку, що, своєю чергою, негативно позначається на загальному добробуті населення;
- ✦ незалучення громадян до процесів виконання бюджетів, що не дає змоги відстоювати пріоритетні проекти розвитку територій та покращити фінансову грамотність мешканців у бюджетній сфері;
- ✦ відсутність стратегічного бачення розвитку територій та розуміння основних потреб мешканців;
- ✦ неефективні механізми фіскальних і бюджетних трансформацій, які у подальшому не переростають у чинники економічного зростання територій;
- ✦ подальша централізація бюджетних ресурсів, які в основній масі справляються у державний бюджет з використанням у подальшому «ручних» механізмів для їх розподілу;
- ✦ відсутність стабільної нормативно-правової бази з питань бюджетної та податкової політики, що спричиняє бюджетні коливання та неможливість бюджетного планування у середньостроковій перспективі.

Беручи до уваги основну проблему нашого дослідження, а саме питання бюджетної політики розвитку територій, та спираючись на зміни до бюджетного та податкового законодавства, вважаємо за необхідне сформулювати концептуальну модель партисипативного бюджетування розвитку територій на основі встановлених принципів, методів, інструментів та цілей впровадження (рис. 1).

Основною метою запропонованої моделі партисипативного бюджетування є залученість до бюджетних процесів громадян і формування спільної бюджетної політики розвитку територій органами влади та мешканцями цих територій.

Особливостями партисипативного бюджету є надання представникам місцевої громади прав щодо

формування рекомендацій по структурі витрат, які органи влади мають враховувати при прийнятті місцевого бюджету [5].

Водночас запровадження інструментарію партисипаторного бюджетування в територіальній громаді гальмується певними проблемами:

- ✦ інституційною та «низовою» громадянською активністю;
- ✦ ступенем доступності та відкритості обраних проектів;
- ✦ наявністю довгострокових нереалізованих проектів у територіальній громаді [5];
- ✦ надійністю підрахунку голосів;
- ✦ процедурами, до перебігу яких складно внести зміни;
- ✦ включенням партисипаторного бюджетування як складової загального процесу управління муніципалітетом – він має узгоджуватися з іншими діями та заходами [6];
- ✦ відповідною освітою всіх учасників процесу – як мешканців, так і посадових осіб місцевого самоврядування.

Загалом партисипаторне бюджетування за правильної реалізації підносить демократичне врядування в державі на якісно новий рівень.

Принципами партисипативного бюджетування розвитку територій в умовах бюджетно-фіскальної децентралізації, які є передумовою розвитку бюджетної політики в напрямі створення якісно нових змін, відповідно до сьогоdnішніх реалій є: гласності; обов'язковості; прозорості; відкритості процедур; інклюзивності; громадської участі; самостійності; єдності; комплексності; економічності; цілеорієнтованості; інноваційності; керованості.

Побуває думка, що партисипативне бюджетування – це дієвий метод боротьби із корупцією та неефективним використанням коштів. Процес формування місцевих бюджетів на партисипативних засадах передбачає:

- ✦ визначення пріоритетів місцевих видатків мешканцями територій;
- ✦ вибір представників місцевих громад для участі в бюджетному процесі;
- ✦ проведення місцевих і регіональних зборів з метою обговорення та голосування за пріоритетні видатки, що в підсумку призводить до втілення ідей, які впливають на якість суспільних послуг.

Результатом такого бюджетування є прозорий розподіл бюджетних коштів, більш повне задоволення в суспільних послугах, підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. Інфраструктурні проекти, ініційовані місцевими громадами, є більш затребуваними та раціональнішими, ніж у випадку, коли інвестиційні рі-

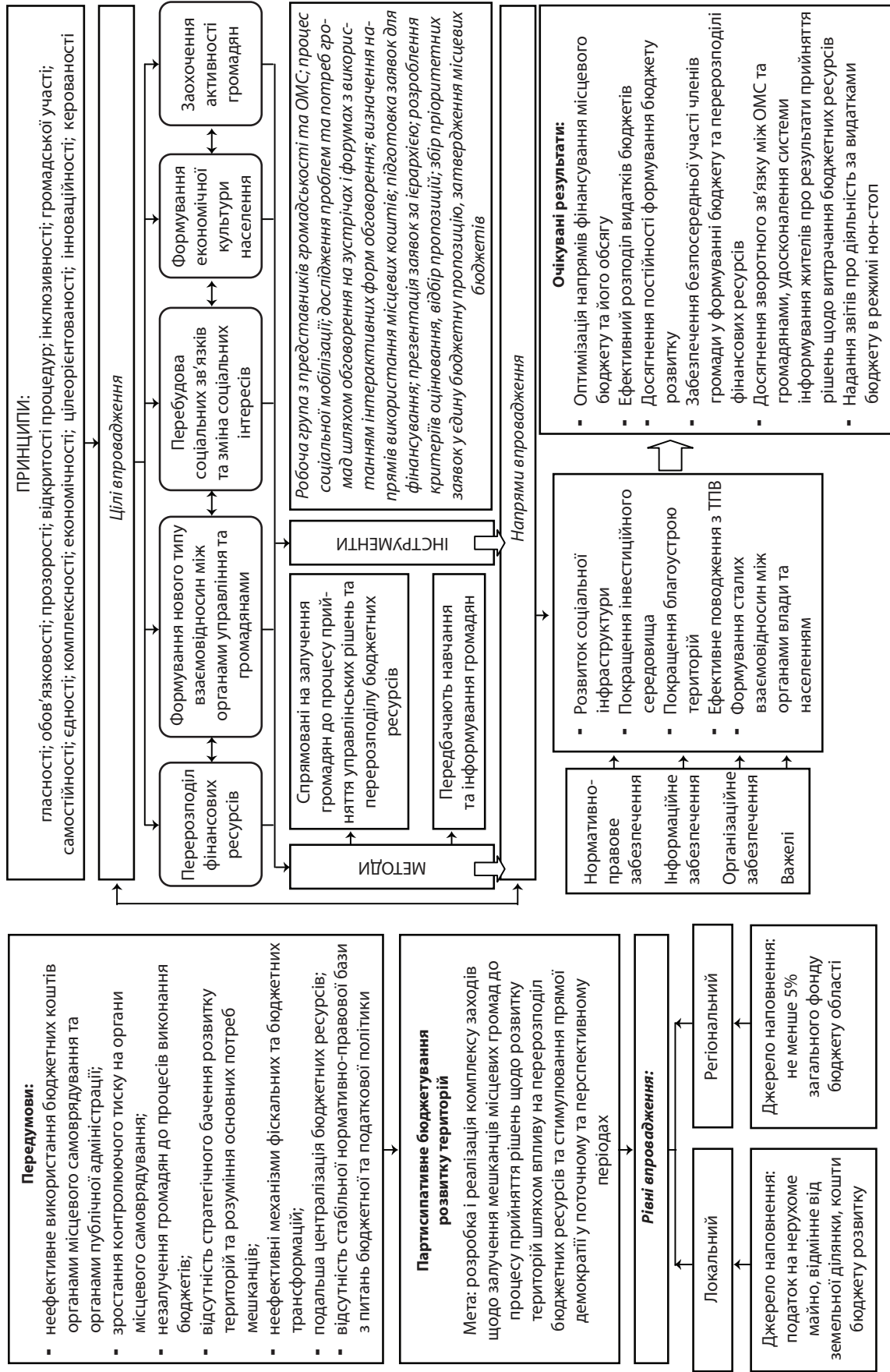

Рис. 1. Концептуальна модель партисипативного бюджетування розвитку територій

Джерело: авторська розробка.

шення приймаються на вищих щаблях влади. Сучасна світова практика переконує, що проекти розвитку, які базуються на безпосередній участі мешканців територій та спрямовані на задоволення їх потреб, зорієнтовані на пріоритети локального масштабу, а це в підсумку сприяє вдосконаленню міжбюджетних відносин і бюджетної політики загалом. Основними цілями впровадження партисипативного бюджетування розвитку територій є:

- перерозподіл фінансових ресурсів;
- ✦ формування нового типу взаємовідносин між органами управління та громадянами;
- ✦ побудова соціальних зв'язків і зміна соціальних інтересів;
- ✦ формування економічної культури у питаннях формування та виконання бюджету;
- ✦ заохочення активності громади.

Варто зазначити, що світова практика напруцювала різні форми спільного бюджетування: від «обмеженого консультування» до «громадського оприлюднення», яким властиві певні відмінності. В країнах Європейського Союзу набули поширення шість типів моделей бюджету участі:

- ✦ адаптована (характеризується соціальною спрямованістю);
- ✦ участі організованих інтересів (інтереси громади представляють неурядові організації, громадські організації; спрямована на фінансування програм у сфері охорони здоров'я, освіти тощо);
- ✦ спільної участі (поєднує описані вище дві моделі та передбачає участь у бюджетному процесі як громадян, так і громадських об'єднань. Особливістю цієї моделі є те, що джерелом фінансових ресурсів виступає не певна частка міського бюджету, а спеціальний фонд громади, який формуються як за рахунок коштів міжнародних організацій, неурядових організацій, так і внесків самої громади. Органи місцевого самоврядування не приймають рішень ні в затвердженні таких проектів, ні в їх реалізації);
- ✦ формальної участі (носить консультативний характер і передбачає прямий контакт громадян з місцевою владою шляхом формування консультаційних платформ з конкретних питань);
- ✦ інформування щодо місцевих фінансів (спрямована на підвищення прозорості бюджетного процесу шляхом висвітлення фінансової інформації серед мешканців);
- ✦ участі всіх зацікавлених сторін (передбачає участь усіх зацікавлених сторін у бюджетному процесі) [7].

Так, на різних рівнях адміністративно-територіального устрою формування партисипативного бю-

джетування може відбуватися за різними моделями та фінансуватися різним чином (рис. 2). На локальному рівні в Україні доцільно використовувати консультативну модель, оскільки органи місцевого самоврядування є розпорядниками бюджетних коштів та не можуть передавати їх мешканцям для реалізації власних проектів.

На регіональному рівні участь у розподілі коштів повинні брати усі зацікавлені особи через власні установи (організації) чи органи місцевого самоврядування.

Фінансування проектів-переможців на регіональному рівні здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету, передбачених на відповідний рік шляхом їх скерування у вигляді цільової субвенції відповідним місцевим бюджетам. Обов'язковою умовою є участь у партисипативному бюджетуванні розвитку територій громадян та суб'єктів підприємницької діяльності, які вносять власні кошти на рахунки органів місцевого самоврядування на реалізацію відповідних проектів, що, своєю чергою, виступає додатковим фінансовим ресурсом для розвитку територій та економіки бюджетних коштів.

Взяті на себе видаткові повноваження з реалізації проектів органи місцевого самоврядування повинні використати у поточному бюджетному періоді, в іншому випадку фінансовий ресурс повертається у обласний бюджет та використовується у наступні роки на реалізацію проектів-переможців.

Реалізація проектів органів самоорганізації населення, громадських організацій, благодійних фондів, ініціативних груп, які стали переможцями Конкурсу партисипативного бюджетування, здійснюється на підставі угод між переможцями Конкурсу та відповідними органами місцевого самоврядування, на території яких реалізуються проекти.

Формування місцевих бюджетів на партисипативних засадах повинно задовольняти таким умовам:

- ✦ ефективний розподіл видатків (передбачає зміни в рамках стратегічних документів і бюджетних обмежень);
- ✦ процес формування бюджетів відбувається на постійній основі; наявність бюджету розвитку;
- ✦ забезпечення безпосередньої участі членів громади до формування бюджету, пряме голосування за реалізацію тієї чи іншої статті витрат [8].

Слід зазначити, що партисипативний стиль управління не тільки створює відчуття причетності, але й підвищує мотивацію. Попри сильні сторони учасницької демократії в бюджетному процесі, існують і ризики запровадження – популізм, втрата часу та неможливість приховати вади управління, завищення очікувань громадян в умовах обмеженості ресурсів, обмеження свободи дій орга-

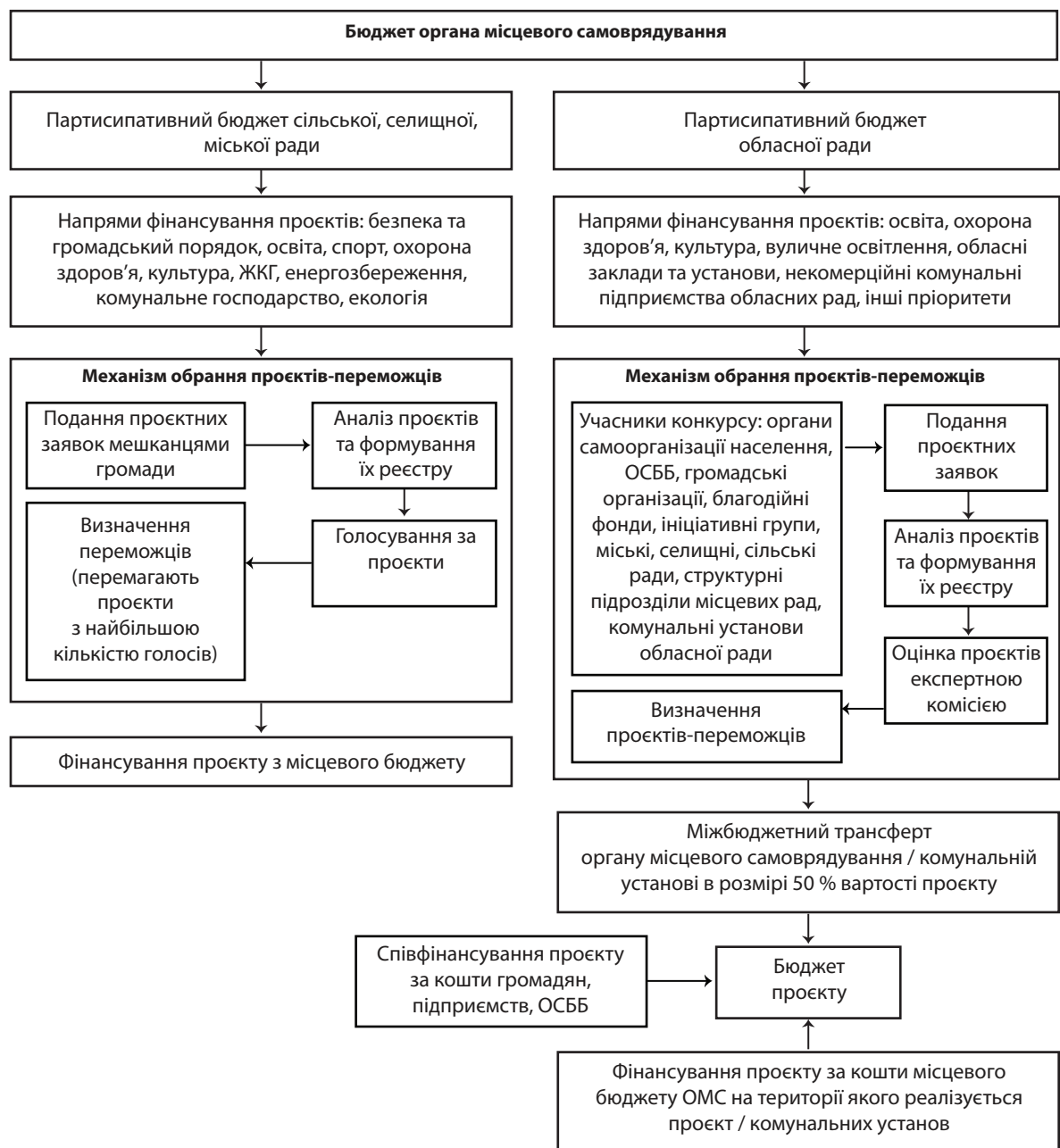

Рис. 2. Механізм партисипативного бюджетування розвитку територій

Джерело: авторська розробка.

нів місцевого самоврядування у питаннях прийняття бюджетних рішень, монополізація процесів участі місцевими елітами чи організованими групами населення, що відстоюють власні інтереси тощо.

Позитивні наслідки запровадження бюджету участі можна узагальнити таким чином:

- ✦ посилення громадянського суспільства, зростання залучення громадян у публічне обговорення проблем місцевого розвитку, формування нових форм партнерських відносин між громадянами й органами місцевого самоврядування;
- ✦ покращення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування через забезпечення додаткового нагляду й контролю;

- ✦ збільшення відповідальності й респонсивності органів місцевого самоврядування, формування навичок співпраці з громадою у досягненні спільних інтересів;
- ✦ покращення соціальних результатів через удосконалене управління, виховання більш відповідальних і обізнаних громадян, а також шляхом реалізації проєктів, що зосереджуються на потребах громади;
- ✦ оптимізація напрямів фінансування місцевого бюджету та його обсягу;
- ✦ ефективний розподіл видатків бюджетів;
- ✦ досягнення постійності формування бюджету розвитку;

- ✦ забезпечення безпосередньої участі членів громади у формуванні бюджету та перерозподілі фінансових ресурсів;
- ✦ досягнення зворотного зв'язку між ОМС та громадянами, удосконалення системи інформування жителів про результати прийняття рішень щодо витрачання бюджетних ресурсів;
- ✦ надання звітів про діяльність за видатками бюджету в режимі нон-стоп.

В українському законодавстві також відсутнє інституційне забезпечення учасницького бюджетування на національному рівні, запровадження цього прогресивного інструменту у вітчизняну практику бюджетування є безальтернативним, позаяк сприятиме посиленню прозорості бюджетного процесу та суспільного розуміння планів влади щодо управління бюджетними коштами.

Зазначене свідчить про те, що, з однієї сторони, поширення засобів демократії на місцевому рівні є новою справою, яка ще не набула «широкого розголосу», з іншої – демократизація процесів управління місцевими фінансами, підвищення прозорості прийняття рішень і пряма участь громадян у розподілі коштів – це поштовх до якісних змін.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на думку авторів, бюджетна політика розвитку територій на партисипативних засадах є новим форматом суспільної взаємодії, за якої учасниками бюджетного процесу є не тільки «класичні» суб'єкти, а й мешканці громади, які повинні отримати можливість висловити власні погляди щодо прийняття управлінських рішень, важливих для місцевого розвитку. Впровадження цього інструменту реалізації бюджетної політики в практику бюджетування в Україні сприятиме посиленню прозорості бюджету.

Потенціал громади потрібно використовувати таким чином, щоб її члени могли приймати рішення спільно із органами місцевого самоврядування та формувати середовище довгострокової підтримки прийняття рішень щодо спільного фінансування проєктів у майбутньому. Безумовно, роль держави не потрібно применшувати, вона і надалі продовжує виконувати свої функції, при чому стимулюючі інструменти залучення мешканців до фінансування регіонального розвитку стають домінуючими.

Отже, партисипативні бюджети є дієвим засобом взаємодії органів влади та громадськості, який поєднує в собі принципи демократії та прозорості. Застосування бюджетів участі в час реформування бюджетної системи надає ряд переваг для розвитку територій, зокрема: сприяє прозорості бюджетного процесу в цілому і, як наслідок, зниженню корупції

у витрачанні бюджетних коштів, підвищенню громадської свідомості, зростанню обізнаності в питаннях місцевого самоврядування серед населення, збільшенню довіри між владою та громадою, що дає можливість успішної реалізації спільних програм і проєктів сталого розвитку громади.

Високу актуальність громадські бюджети мають для сільських і селищних громад, які до реформи не мали змоги використовувати значні фінансові ресурси на свій розвиток, а сьогодні отримали нові можливості та новітні інструменти для свого розвитку. Однак значним недоліком є відсутність законодавчого закріплення обов'язкового встановлення бюджету участі в громадах. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Allegretti G. International experiences in Participatory Budgeting // Centre for Social Studies, Coimbra University, Portugal, June 13, 2016. URL: <http://whatworksscotland.ac.uk/wp-content/uploads/2016/06/GA-Scotland-Presentation-13-Jun-2016-FINAL-shorter.pdf>
2. Кириленко О., Чайковська І. Перспективи запровадження бюджету участі в Україні на основі зарубіжного досвіду. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2015. № 2. С. 86–100.
3. Lieberherr F. Participatory Budgets. A Tool for Participatory Democracy. 2003. URL: http://www.caledonia.org.uk/papers/Participatory_Budgets.doc
4. Возняк Г. В., Пелехатий А. О. Партисипативне бюджетування як інструмент реалізації бюджетної політики розвитку регіонів України. *Економічний часопис-XXI*. 2017. № 167 (9–10). С. 53–56.
5. Rice J. Participatory Budgeting. Australia. URL: <http://www.janetrice.com.au/files/Participatory%20Budgeting.ppt>
6. Participatory budgeting / ed. by Anwar Shah // The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. 2007. P. 27. URL: <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/ParticipatoryBudgeting.pdf>
7. Sintomer Y., Herzberg C., Röcke A. Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges. *International Journal of Urban and Regional Research*. 2008. Vol. 32.1. P. 167–168.
8. Котіна Г. М., Степура М. М., Батюта А. Ю. Альтернативні технології бюджетного забезпечення територіального розвитку: імплементація світового досвіду у вітчизняну практику. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 24. С. 84–88.

REFERENCES

- Allegretti, G. "International experiences in Participatory Budgeting". Centre for Social Studies, Coimbra University, Portugal, June 13, 2016. <http://whatworksscotland.ac.uk/wp-content/uploads/2016/06/GA-Scotland-Presentation-13-Jun-2016-FINAL-shorter.pdf>
- Kotina, H. M., Stepura, M. M., and Batiuta, A. Yu. "Alternatyvni tekhnolohii biudzhethnoho zabezpechennia teryto-

- rialnoho rozvytku: implementatsiia svitovoho dosvidu u vitchyznianu praktyku" [Alternative Technologies of Budget Support of Territorial Development: Implementation of World Experience in Domestic Practice]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 24 (2015): 84-88.
- Kyrylenko, O., and Chaikovska, I. "Perspektyvy zaprovadzhennia biudzhetu uchasti v Ukraini na osnovi zarubizhnoho dosvidu" [Prospects for the Introduction of a Budget for Participation in Ukraine Based on Foreign Experience]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 2 (2015): 86-100.
- Lieberherr, F. "Participatory Budgets. A Tool for Participatory Democracy". 2003. http://www.caledonia.org.uk/papers/Participatory_Budgets.doc
- "Participatory budgeting". The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. 2007. <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/ParticipatoryBudgeting.pdf>
- Rice, J. "Participatory Budgeting. Australia". http://www.janetrice.com.au/files/Participatory%20Bud_geting.ppt
- Sintomer, Y., Herzberg, C., and Rocke, A. "Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges". *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 32.1 (2008): 167-168.
- Vozniak, H. V., and Pelekhatyi, A. O. "Partysypatyvne biudzhetuвання yak instrument realizatsii biudzhetnoi polityky rozvytku rehioniv Ukrainy" [Participatory Budgeting as a Tool for Implementing the Budget Policy of Development of the Regions of Ukraine]. *Ekonomichni chasopys-XXI*, no. 167 (9-10) (2017): 53-56.